

De store fisk æder de små

ANMELDELSE / 17.11.15

Marcel Ruijter forener renæssancekunst, kristen dogmatik og døde svin i sin markante og makabre tegneseriebiografi om en af kunsthistoriens allerstørste. Med Hieronymus viser den hollandske serieskaber sig fra sin bedste side og fortæller med både humor og skarphed Hieronymus Boschs liv og værk.

Felix Rothstein

Synd og dårskab lurer overalt. De fattige, de blinde og de spedalske er modbydelige og ulækre. Men de fedladne købmænd og de gustne munke er værre. Og midt i det hele står en maler og betragter sine medmennesker med foragt, undren og fascination. Den hollandske serieskaber Marcel Ruijters (der besøgte festivalen Art-Bubble i Rundetårn i weekenden) fjerde tegneserie på dansk følger en af kunsthistoriens største genier, Hieronymus Bosch, i en sprudlende biografi med enkelte skønhedsfejl.

Marcel Ruijters har siden 80'erne udgivet mere end 30 tegneserier (bl.a. hos de franske undergrundspionerer Le Dernier Cri) mens tre tidligere er udkommet på dansk. De handler alle om nonner og helgener og byldepest. Og om katolsk dogmatik og middelaldersteologi. Og det religiøse spiller også en vigtig rolle i *Hieronymus*, hvor Ruijters' sarkastiske religionssatire hele tiden skinner igennem de fromme og frelstes replikker.

Jeroen (der siden bliver til Hieronymus) arbejder med sine brødre Goessen og Jan i familiens billedmagerværksted, hvor de leverer opbyggelige skilderier og bibelske scener til kirker, klostre og

købedygtige rigmænd i den nederlandske købstad Den Bosch. De slider i det for at forsørge koner og børns de hele tiden skal gøre deres klerikale kunder tilfredse. Men Hieronymus finder inspiration til sine visionære djævlemalerier overalt. I en nådesløs og selvretfærdig verden, hvor maleren bemærker, at ”de store fisk æder de små”, kan selv en tur på torvet udstille hverdagens hykleri og smålighed og omsættes til bizarre symboler på menneskets synd.

Mens Hieronymus Boschs malerier er verdenskendte og hænger på store museer i bl.a. Madrid og Venedig er hans liv forholdsvis ubeskrevet. Han blev i Den Bosch og lod sine malerier rejse ud i verden for sig.

Derfor er *Hieronymus* heller ikke så meget en biografi som det er fantasi om maleren og malerierne. Boschs djævlevæsener og fabeldyr bevæger sig hele tiden ind og ud af billederne og afslører deres jordiske forlæg.

Marcel Ruijters er klart bedst når det bliver makabert og mærkeligt. Bogens mest mindeværdige billeder vrimler med krøblinge og spedalske tiggere eller med forbrydere og sodomitter, der dingler i galgen (en mand bliver endda hængt side om side med den so, han påstod havde forført ham!). Men klarest i erindringerne står åbningssekvensen, der i al sin grove enkelthed, viser en gruppe blinde fattiglemmer, der til publikums store fornøjelse slår hinanden halvt fordærvede i forsøget på at fange en panikslagen gris i en lille indhegning. På første side, hektisk krydsklippet og på anden side udstillet i en komisk helsidestegning.

Den bizarre og dybt væmmelige scene slår effektivt tegneseriens tone an. Blandt tilskuerne er både rige mænd, munke og den unge Hieronymus. Allerede fra første færd bliver det middelalderlige mylder ført sammen med kunstens ophøjede verden. I det hele taget gør Marcel Ruijters en stor indsats for at hive alt det fine – borgerskab, kirke og kunst – ned i sølet. Den bedsteborglige provinsby Den Bosch kommer til at fremstå som et regulært helvede. Det eneste, der forbliver nogenlunde rent bogen igennem er Hieronymus' tro på sine billeders værdi og opbyggelige egenskaber.

Marcel Ruijters har en markant og meget karakteristisk streg. Det er ikke ligefrem kønt og behageligt at se på, men den kantede og nærmest lidt besværede stil er utroligt ekspressiv og effektivt stemningsskabende. *Hieronymus* låner både motiver og farveskema fra renæssancemalerierne, der på trods af Marcel Ruijters' opfindsomme helvedeskreationer overgår tegneserien, når det kommer til det bizarre. Med længder endda. Hieronymus Boschs foruroligende og myldrende helvedesbilleder, hvor al tænkelig menneskedårskab bliver udstillet i voldsomme, ulækre og ofte ret morsomme allegorier er ganske enkelt fantastisk tegneseriestof.

Desværre er *Hieronymus* lidt for stift fortalt. Historiens flow bremses af og til af et lidt for docerende manuskript, der kæmper med at ville have det hele med. Det betyder også, at der er nogle abrupte spring i historien fra kapitel til kapitel mens en brevveksling fungerer som et uelegant forsøg på at opsummere en længere årrække og binde sløjfe på Hieronymus' liv.

Og så er bogen sat med en skrifttype, der ikke klæder bogen. Det er især synd fordi Frits Jonkers flotte håndtekstede lydord og kapiteloverskrifter drukner lidt i mængden af computertekstede talebobler.

Hieronymus er lavet med støtte fra bl.a. Bosch 500 Foundation som en del af den storstilede fejring af 500 året for Boschs død næste år. Det kunne godt lugte lidt kalkuleret prestigeprojekt og lunkent bestillingsarbejde. Men på trods af skønhedsfejl får Marcel Ruijters' farvemættede billeder og fandenivoldske stil det heldigvis til at fungere. På et halvt årtusindes afstand er Hieronymus Boschs liv og værk stadig både bizart og fascinerende.

FAKTA

Marcel Ruijters,
Hieronymus, Forlaget
Forlæns.